

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Криворучко Аліна Валеріївна

УДК 378.22.016-051:54(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ ДО ОЦІНЮВАННЯ
НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Шиян Надія Іванівна,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка,
завідувач кафедри хімії та методики викладання хімії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бобрицька Валентина Іванівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри освітньої політики;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бабенко Олена Михайлівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри хімії та методики навчання хімії.

Захист відбудеться «11» грудня 2015 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.11 в Інституті вищої освіти НАПН України за адресою: 01014, м. Київ, вул. Бастіонна, 9, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту вищої освіти НАПН України, 01601, м. Київ, вул. Бастіонна, 9

Автореферат розісланий «10» листопада 2015 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю. А. Скиба

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Нові стратегії розвитку освіти, окреслені у Законі України «Про освіту», положеннях Національної доктрини розвитку освіти, Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, не можуть бути успішно реалізовані без трансформації системи оцінювання навчальних досягнень школярів.

Сучасна система оцінювання має виконувати мотивуючу і стимулюючу функції, враховувати досягнення кожного учня і сприяти реалізації Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, розробленого на основі особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів. У зв'язку з цим мають діяти інші вимоги щодо професійної підготовки майбутнього вчителя, здатного проектувати розвиток кожної особистості; забезпечувати суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників навчального процесу, відносини між якими будувалися б на взаємній повазі, діловому партнерстві, підтримці, фасилітації; здійснювати рефлексію навчальної діяльності учнів на основі об'єктивного, науково обґрунтованого оцінювання їх навчальних досягнень.

Проблема підготовки майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів не нова. Так, педагогічні основи оцінювання розробляли А. Алексюк, Ю. Бабанський, Б. Йоганзен, Г. Ксьонзова, І. Лернер, І. Огородніков, М. Скаткін та ін.; методологічні аспекти організації контрольної-оцінювальної діяльності вчителя розкривали у своїх працях Ш. Амонашвілі, К. Делікатний, Є. Перовський, В. Полонський та ін. Проблеми підготовки до оцінювальної діяльності майбутнього вчителя різного фаху досліджували В. Бобрицька, В. Гуменюк, С. Калаур (природничих дисциплін), Т. Бережинська, В. Завіна (початкових класів), М. Семко (музики), Л. Кутепова (інформатики) та ін.

Однак, оцінювання навчальних досягнень школярів з хімії має свої особливості, пов'язані з необхідністю перевірки знання хімічної мови, експериментальних умінь, умінь безпечного поводження з хімічними приладами і реактивами; з розв'язуванням розрахункових і експериментальних задач; з різноманітністю форм представлення результатів навчання хімії (графіки, діаграми, схеми, малюнки, моделі, презентації навчальних проєктів), що потребує різноманітності форм, методів та засобів підготовки студентів до оцінювання навчальних досягнень учнів.

У методиці навчання хімії контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів досліджено в роботах О. Бабенко, О. Березан, Н. Буринської, Л. Величко, А. Грабового, Л. Романишиної, В. Старости, Н. Чайченко, Н. Шиян, Г. Юзбашевої, О. Ярошенко та ін.

Окремі аспекти підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів висвітлили О. Бабенко, Н. Буринська, Л. Величко, С. Калаур, Н. Лукашова, О. Максимов, Ю. Романенко, В. Староста, С. Стрижак, Н. Чайченко, О. Ярошенко та ін. Попри значну кількість досліджень, проблема

підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів залишається недостатньо теоретично і практично розробленою.

Актуальність теми дослідження посилюється наявними суперечностями:

- між необхідністю реалізації нових стратегій розвитку освіти в Україні (людиноцентризм, особистісно зорієнтований, компетентнісний, діяльнісний підходи до навчання загалом й оцінювання зокрема) і недостатнім рівнем готовності випускників педагогічного університету вирішувати типові та нестандартні практичні професійні завдання у цьому напрямі;

- між зростаючими вимогами загальноосвітньої школи до вчителя, здатного реалізувати сучасні тенденції в оцінюванні навчальних досягнень учнів, та практикою підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень школярів;

- між необхідністю формування у майбутніх учителів хімії практичного досвіду оцінювання навчальних досягнень учнів і невідповідністю змісту, форм, методів і засобів, що використовуються в процесі підготовки студентів до цієї діяльності.

Актуальність і значущість проблеми дослідження, її недостатня теоретична й практична розробленість, наявні суперечності зумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідницької роботи кафедри хімії та методики викладання хімії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Шляхи підвищення ефективності навчально-виховного процесу з хімії у вищій та загальноосвітній школі» (державний реєстраційний № 0111U000704). Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 4 від 29.11.2007 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.04.2009 р.).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Для реалізації поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів у педагогічній теорії і практиці, з'ясувати зміст ключових понять дослідження.

2. Визначити структуру готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів та критерії й показники її сформованості.

3. Виявити педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

4. Розробити методичний супровід підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

5. Обґрунтувати та експериментально перевірити методику підготовки

майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів хімії.

Предмет дослідження – методика підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Для досягнення поставленої мети і розв'язання завдань розроблено програму дослідження, яка зумовила використання комплексу взаємопов'язаних методів:

– *теоретичних* – системно-структурний аналіз філософської, психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з проблеми дослідження для визначення сутності й уточнення змісту понятійно-термінологічного апарату; вивчення навчально-методичних та нормативних документів, узагальнення та систематизація педагогічного досвіду викладачів вищих навчальних закладів і власного досвіду дисертанта з питань підготовки майбутнього вчителя до оцінювальної діяльності, моделювання з метою розроблення методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів та виявлення педагогічних умов її реалізації;

– *емпіричних* – спостереження, тестування, опитування, бесіди, інтерв'ювання, анкетування студентів, викладачів, учителів хімії загальноосвітніх навчальних закладів з метою визначення структури готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів та критеріїв і показників її сформованості; педагогічний експеримент, що дозволив перевірити ефективність методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів та здійснити апробацію методичного супроводу;

– *статистичних* – методи математичної статистики для кількісної і якісної обробки результатів дослідження та підтвердження їх достовірності.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у вітчизняній теорії та методиці навчання хімії:

- *уперше* теоретично обґрунтовано та розроблено методику підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у єдності мотиваційно-цільового, змістового, організаційно-процесуального і результативно-коригуючого блоків, яка ґрунтується на взаємозв'язку змісту, форм, методів і засобів оцінювання результатів навчальної діяльності студентів з сучасними формами та методами оцінювання навчальних досягнень школярів з хімії і включає загальнопрофесійний, спеціальний і рефлексивний етапи; визначено структурно-компонентний склад готовності майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів (мотиваційно-потребнісний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти) та показники її сформованості; виявлено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів (створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки; уведення та використання в процесі підготовки студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з сучасними формами та методами оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії; забезпечення

педагогічної підтримки контрольно-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі);

- *уточнено* сутність понять: «підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів» (як процес оволодіння студентом системою спеціальних знань, що забезпечують здійснення цілеспрямованої, науково обґрунтованої та документально передбаченої діяльності з оцінювання навчальних досягнень учнів, умінь та досвіду реалізовувати оцінювальну діяльність, здійснювати рефлексію процесу і результату оцінювання як його обов'язкового складника), «готовність майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів» (як особливий особистісний стан, що передбачає наявність у студента позитивних мотивів, ціннісного ставлення до оцінювальної діяльності, володіння знаннями, вміннями та досвідом, що забезпечують якісну організацію та здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів);

- *подальшого розвитку* набула професійна підготовка майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів за рахунок обґрунтування та розробки змісту, форм, методів та засобів навчання дисципліни за вибором студентів «Сучасні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці й упровадженні методичного супроводу формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, який представлений навчально-методичним комплексом дисципліни за вибором «Сучасні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії», наскрізних програм виробничих педагогічних практик за напрямом підготовки 6.040101. Хімія* і спеціальністю 7.040101. Хімія*, методичних розробок індивідуального портфоліо студента, портфоліо «Оцінювальна діяльність майбутнього вчителя хімії», портфоліо студента з педагогічної практики, блоків практичних пізнавальних завдань з психолого-педагогічних дисциплін, хімічних дисциплін, методики навчання хімії, завдань і вправ, рекомендованих до розв'язання під час проходження педагогічної практики, тематики курсових і дипломних робіт, спрямованих на підготовку майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Апробований методичний доробок може бути реалізований у професійній підготовці та перепідготовці вчителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, у процесі написання студентами курсових і кваліфікаційних робіт.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 235101-55/25 від 26.06.2015), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-586 від 30.06.2015), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 21/031 від 29.05.2015).

Особистий внесок здобувача. У спільній з В. Магдою статті [4] авторським є висвітлення теоретичних засад та засобів забезпечення особистісно зорієнтованого підходу до оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися та обговорювалися на *міжнародних* науково-практичних конференціях: «Вища освіта в контексті Болонського процесу» (Полтава, 2008), «Індивідуалізація навчального процесу на шляху європейської інтеграції вищої освіти України» (Полтава, 2009), «Менделєєвські читання» (Полтава, 2011), «Методика навчання природничих дисциплін у вищій та середній школі» (Полтава, 2009-2011), «Инновации в образовании» (Росія, Краснодар, 2010-2012), «Современные проблемы и перспективы развития педагогики и психологии» (Росія, Махачкала, 2015); *міжнародній науковій інтернет-конференції* «Хімічна наука і освіта: перспективи розвитку» (Полтава, 2013); *всеукраїнських*: «Хімічна та екологічна освіта: стан і перспективи розвитку» (Вінниця, 2008), «Теорія і практика сучасного природознавства (Херсон, 2009), «Завдання і перспективи навчання хімії у профільній школі» (Полтава, 2011), *регіональних*: «Менделєєвські читання» (Полтава, 2009, 2010, 2012, 2013). Хід та результати дослідження на різних його етапах обговорювалися на засіданнях кафедри хімії і методики викладання хімії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, методичних об'єднань учителів хімії, творчої групи.

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 13 публікаціях (12 одноосібні), з них 4 статті у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 3 – у періодичних наукових виданнях зарубіжних країн, 6 статей – у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (344 найменувань), 16 додатків на 95 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 330 сторінок, з них – 198 сторінок основного тексту, що містить 8 рисунків і 23 таблиці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її доцільність, сформульовано мету, завдання; визначено об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну і практичну цінність здобутих результатів, подано відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **«Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів як педагогічна проблема»** здійснено комплексний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, узагальнено досвід вітчизняних вищих навчальних закладів з підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

На основі ґрунтовного вивчення наукових праць (Ш. Амонашвілі, А. Алексюк, І. Булах, М. Васильєва, С. Гончаренко, В. Загвязинський, В. Кальней, В. Лозова, Є. Перовський, І. Підласий, В. Полонський, С. Сухорський, Л. Фрідман, С. Шишов, Г. Щукіна та ін.) виявлено складність і неоднозначність

трактування поняття «оцінювання», але спільним для всіх авторів є розуміння його як важливого компонента процесу навчання, пов'язаного зі встановленням якісних та кількісних характеристик результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Установлено, що поняття «оцінювання» розуміється вченими як процес (Ш. Амонашвілі, А. Алексюк, І. Булах, В. Полонський, С. Сухорський), як функція (В. Кальней, С. Шишов, Г. Щукіна), як результат діяльності чи процесу (М. Васильєва, В. Загвязинський, Ф. Костильов, Є. Перовський).

Багатогранність і неоднозначність трактування науковцями понять «навчальні досягнення учнів», «оцінювання навчальних досягнень учнів» (В. Беспалько, Л. Ілюшин, К. Інгенкамп, М. Каган, І. Лернер, Н. Ломакіна, А. Майоров, В. Мусіна, І. Перовський, А. Хуторський та ін.) свідчать про відсутність термінологічної єдності до їх формування. Узагальнення позицій учених дозволило зробити висновок, що в дослідженнях навчальні досягнення трактують як сукупність знань, умінь та навичок, якими оволодіває учень під час навчання; компетентність; компетенції; досвід діяльності у відповідній сфері; індивідуальний результат роботи; рівень оволодіння змістом; усі зміни в особистості учня, що відбуваються під впливом навчально-виховного процесу; значимий критерій якості і результативності навчання та ін. При цьому особливу увагу звертають на характеристики відповіді учня (фрагментарна, повна, обґрунтована, творча тощо), якість знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, системність тощо), сформованість загальнонавчальних та предметних умінь і навичок, рівень оволодіння розумовими операціями, досвід творчої діяльності, самостійність оцінних суджень та ін.

На основі вивчення літературних джерел уточнено поняття: навчальні досягнення учнів (досягнутий рівень засвоєння школярем змісту навчальної програми як результат руху від свого попереднього рівня до нового рівня її засвоєння в порівнянні з вимогами (еталонами), що визначаються освітнім стандартом), оцінювання навчальних досягнень учнів (цілеспрямована керована діяльність учителя хімії зі збирання інформації про процес і результат навчання як рух школяра від свого попереднього рівня до нового через порівняння засвоєння ним змісту навчальної програми з хімії з вимогами (еталонами), що визначаються освітнім стандартом; через організацію оцінювальних заходів (вибір форм, методів, засобів, критеріїв оцінювання, форм вираження результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів); через організацію рефлексії навчальної діяльності, самоконтролю та самооцінювання навчальних результатів для їх якісного аналізу), підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Узагальнення досвіду вітчизняних вищих навчальних закладів дозволило виявити проблеми підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів: вимагає оновлення зміст підготовки у зв'язку зі змінами, які за останні роки відбулися в оцінюванні навчальних досягнень учнів; потребують теоретичного обґрунтування методика та педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів для успішного виконання функцій вищої школи з формування відповідної готовності

студентів; існує потреба у визначенні компонентів, критеріїв, показників та рівнів сформованості готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, що дозволить діагностувати рівень підготовленості до його здійснення.

У другому розділі **«Організаційно-методичні основи підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів»** розкрито зміст і структуру готовності, обґрунтовано педагогічні умови та розроблено методику підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

У процесі наукового пошуку з'ясовано, що результатом підготовки є готовність майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень школярів. Аналіз наукових праць (Т. Бережинська, О. Вишневський, І. Гавриш, С. Калаур, Л. Кутепова, Л. Сень, Ю. Шаповал та ін.) дозволив сформулювати поняття «готовність майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів» (особливий особистісний стан, що передбачає наявність у студента позитивних мотивів, ціннісного ставлення до оцінювальної діяльності, володіння знаннями, вміннями та досвідом, що забезпечують якісну організацію та здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів) та визначити структуру готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів через єдність та взаємозв'язок мотиваційно-потребнісного (проявляється у ставленні студентів до педагогічної професії загалом і в мотивах, потребах, цільових орієнтаціях на професійну діяльність, пов'язану з оцінюванням навчальних досягнень учнів зокрема), когнітивного (свідчить про засвоєння студентами знань з дисциплін професійно-педагогічної та професійної науково-предметної підготовки, необхідних для оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії), діяльнісного (полягає в оволодінні студентом системою практичних дій та вмінь з оцінювання) та рефлексивного (знаходить свій вияв у вміннях аналізувати навчальні досягнення учнів, наслідки, позитивні надбання в організації власної роботи з оцінювання і полягає в самооцінці готовності до оцінювальної діяльності в школі та відповідності отриманих результатів професійної діяльності запланованим) компонентів.

Визначено критерії й показники сформованості готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів: мотиваційний (сформованість у студентів мотивів і потреб до організації ефективної оцінювальної діяльності з хімії, інтересу до проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів, прагнення до професійного зростання та творчості в оцінюванні навчальних досягнень учнів), змістовий (системність, повнота, міцність, усвідомленість та оперативність знань), діяльнісний (сформованість оцінювальних умінь, доцільність і здатність їх застосовувати у різних педагогічних ситуаціях), рефлексивний (сформованість умінь аналізувати власну навчальну діяльність та її результати, здійснювати самооцінювання та самокорекцію власної оцінювальної діяльності).

Виявлено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Доведено, що формування відповідної

готовності потребує створення в педагогічному університеті освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Наблизити практичну підготовку студентів до умов, аналогічних майбутній професійній діяльності, доцільно через уведення та використання в процесі навчання студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з формами та методами оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії. Формування практико орієнтованих знань, умінь та досвіду з оцінювання потребує здійснення у ВНЗ педагогічної підтримки контрольної-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі, чому сприятиме співробітництво студентів з викладачами та вчителями хімії, наставництво, педагогічне консультування, створення творчих груп.

Обґрунтовано методику підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у єдності мотиваційно-цільового, змістового, організаційно-процесуального та результативно-коригуючого блоків (рис. 1).

Мотиваційно-цільовий блок включає мету (формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів) та методологічні підходи (системний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, компетентнісний, інтеграційний, практико орієнтований), на яких ґрунтується розроблена методика. Мета та методологічні підходи визначають завдання, відбір змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, форм, методів та засобів навчання.

Змістовий блок представлений розробленим змістом підготовки студентів до оцінювання навчальних досягнень школярів, інтеграцією змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, практико орієнтованою позааудиторною та науково-дослідницькою роботою, проектною діяльністю, спецкурсом «Сучасні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії», дидактичним наповненням дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Організаційно-процесуальний блок охоплює етапи, форми, методи та засоби формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Реалізація експериментальної методики здійснюється у єдності загальнопрофесійного, спеціального, рефлексивного етапів. На загальнопрофесійному етапі (1-3 курси) висувалися такі цілі та завдання: формування у майбутніх учителів хімії мотивів та потреб оволодіння теоретичними знаннями й практичними вміннями з оцінювання навчальних досягнень учнів.

На спеціальному етапі (3-4 курси) відбувається подальше формування знань майбутніх учителів хімії, що стосуються когнітивного компонента готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів, формування оцінювальних та рефлексивних умінь, а також подальший розвиток мотиваційно-потребнісного компонента. Такі завдання досягаються завдяки поєднанню практико орієнтованих методів та організаційних форм навчання: проблемна лекція, лекція-візуалізація, лекція-прес-конференція, лекція-захист ідей, лекція-бесіда;

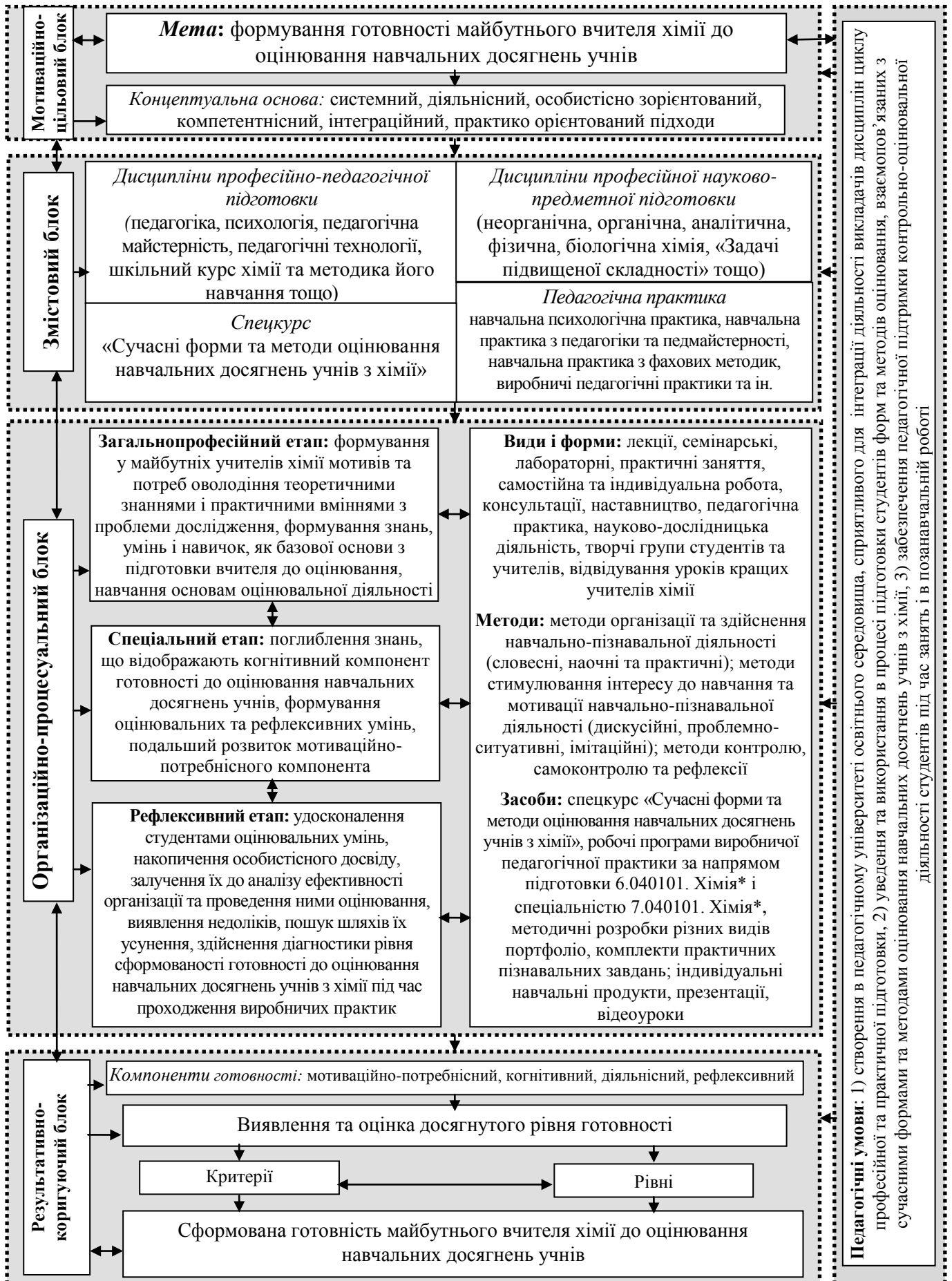

Рис. 1. Модель методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів

семінарські (міждисциплінарні, проблемні), практичні, лабораторні заняття, що передбачають тематичні та ситуативні дискусії, діалог, «мозковий штурм», мікрОВикладання, колективне обговорення проблем оцінювання навчальних досягнень учнів, моделювання проблемних ситуацій, виконання ролі вчителя, учня, експерта; підготовка рефератів, аналіз науково-методичної літератури, посібників, підручників, педагогічних ситуацій, відеоуроків учителів хімії; робота у творчих групах та з наставниками, відвідування майстер-класів, виконання курсових, бакалаврських досліджень, участь у семінарах, конференціях, створення навчальних проєктів, портфоліо тощо. Задля отримання досвіду практичної діяльності з оцінювання навчальних досягнень учнів студенти також залучаються до створення індивідуальних освітніх продуктів («Конспекти уроків хімії», «Методичні розробки оцінювальних матеріалів з хімії», «Хімічний експеримент», «Розрахункові та експериментальні задачі з хімії», «Навчальний проєкт з хімії», «Портфоліо» тощо).

Метою рефлексивного етапу (4-5 курси) було удосконалення студентами оцінювальних умінь, накопичення особистісного досвіду, а також залучення їх до аналізу ефективності організації та проведення ними оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії, виявлення недоліків, пошук шляхів подолання труднощів, здійснення діагностики рівня сформованості готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії під час проходження виробничої педагогічної практики. З цією метою передбачалась організація практичної діяльності у реальних умовах загальноосвітньої школи, а також науково-дослідницька діяльність із проблем оцінювання навчальних досягнень учнів та апробація її результатів; вирішення педагогічних ситуацій, що виникали у реальних умовах загальноосвітньої школи, проведення колективного обговорення проблем оцінювання; створення навчальних проєктів, портфоліо з педагогічної практики, удосконалення та апробація індивідуальних освітніх продуктів для оцінювання навчальних досягнень учнів.

Результативно-коригуючий блок моделі передбачав як оцінювання викладачем, так і взаємооцінювання й самооцінювання студентами досягнутих у процесі навчання результатів, з'ясування відповідності їх поставленим завданням відповідно до розроблених критеріїв та показників сформованості готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка ефективності методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів»** розкрито методику організації й проведення педагогічного експерименту, здійснено якісний і кількісний аналіз та проведено статистичну обробку його результатів, сформульовано висновки про ефективність методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Дослідження проводили протягом 2008-2015 рр. Експериментальна перевірка ефективності методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів передбачала констатувальний етап педагогічного експерименту (2008-2009 рр.), у ході якого здійснювався аналіз досвіду вищих начальних закладів щодо формування готовності майбутніх

учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Як наслідок, було сформульовано робочу гіпотезу дослідження, розроблено методику діагностично-аналітичної роботи.

Гіпотеза дослідження ґрунтувалася на припущенні, що підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів буде ефективною, якщо: оцінювальній діяльності відвести роль важливого складника професійної підготовки майбутнього вчителя хімії; розроблено і впроваджено методику підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів; виявлено та реалізовано комплекс педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Формувальний етап педагогічного експерименту (2009-2014 рр.) був проведений на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. До експериментальної роботи було залучено 199 студентів експериментальної групи (далі ЕГ), 203 студенти контрольної групи (далі КГ), 23 викладачі вищих навчальних закладів і 37 учителів хімії загальноосвітніх навчальних закладів.

Відповідно до закладених у моделі етапів формування готовності майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, роботу здійснювали за змістом, формами, методами та засобами, описаними у моделі, з трьома вибірками респондентів: перша вибірка – студенти 1-3 курсів, друга вибірка – студенти 3-4 курсів, третя вибірка – студенти 4-5 курсів.

Підготовка майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів здійснювалася з використанням навчального матеріалу дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, який стосувався проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів, методичних розробок індивідуального портфоліо студента, портфоліо «Оцінювальна діяльність майбутнього вчителя хімії», портфоліо студента з педагогічної практики, практичних пізнавальних завдань для самостійної роботи з психолого-педагогічних дисциплін, методики навчання хімії, авторського спецкурсу «Сучасні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії», варіативних індивідуальних завдань для самостійної аудиторної та позааудиторної роботи, виконуючи які, студенти занурювалися у атмосферу співробітництва, спільно з викладачами вирішували практико орієнтовані завдання, створювали індивідуальні освітні продукти для оцінювання навчальних досягнень учнів тощо.

На узагальнювально-коригувальному етапі (2014-2015 рр.) здійснювалася кількісна й якісна обробка одержаних даних, формулювалися основні положення та загальні висновки педагогічного дослідження. Виявлення досягнутого студентами рівня готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії здійснювали за описаними у розділі 2 критеріями і показниками.

Програма педагогічного експерименту передбачала дослідження динаміки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів хімії до оцінювання

навчальних досягнень учнів. Рівні сформованості мотиваційного критерію були визначені за методиками: самооцінка професійно-педагогічної мотивації (адаптована М. Фетіскіним), мотивація професійної діяльності (К. Замфір у модифікації А. Реана); когнітивного критерію – за результатами модульного контролю; діяльнісного критерію – методом експертних оцінок (експертизу здійснювали викладачі вищих навчальних закладів, учителі загальноосвітніх навчальних закладів і студенти, присутні на занятті); рефлексивного критерію – за методиками: діагностика рефлексивності (А. Карпов) і визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії (О. Рукавішнікова). Визначені критерії покладено в основу виявлення високого, достатнього і низького рівнів готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості готовності майбутнього учителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів

Критерії сформованості готовності	Кількість студентів (%)									$\chi^2_{\text{спост}}$
	Експериментальна група (199 студентів)			Контрольна група (203 студенти)			Приріст			
	Низький рівень	Достатній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Достатній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Достатній рівень	Високий рівень	
<i>Загальнопрофесійний етап (1-3 курси)</i>										
мотиваційний	15,1	53,2	31,7	43,8	39,9	16,3	-28,7	+13,3	+15,4	37,79
змістовий	34,2	45,2	20,6	38,4	44,3	17,3	-4,2	+0,9	+3,3	1,11
діяльнісний	38,2	48,7	13,1	39,9	47,3	12,8	-1,7	+1,4	+0,3	0,12
рефлексивний	30,7	53,7	15,6	44,3	41,4	14,3	-13,6	+12,3	+1,3	7,95
<i>Спеціальний етап (3-4 курси)</i>										
мотиваційний	14,6	51,3	34,1	36,0	46,3	17,7	-21,4	+5,0	+16,4	28,46
змістовий	15,6	50,7	33,7	36,9	40,9	22,2	-21,3	+9,8	+11,5	20,61
діяльнісний	13,1	58,8	28,1	39,4	42,9	17,7	-26,3	+15,9	+10,4	29,6
рефлексивний	19,1	50,7	30,2	37,4	45,4	17,2	-18,3	+5,3	+13,0	19,4
<i>Рефлексивний етап (4-5 курси)</i>										
мотиваційний	5,0	56,3	38,7	29,1	50,2	20,7	-24,1	+6,1	+18,0	36,35
змістовий	14,1	50,7	35,2	26,6	54,2	19,2	-12,5	-3,5	+16,0	19,43
діяльнісний	12,3	55,7	32,0	31,5	49,8	18,7	-19,2	+5,9	+13,3	21,86
рефлексивний	10,6	54,8	34,6	18,7	63,0	18,3	-8,1	-8,2	+16,3	19,1

Статистично значущі відмінності результатів між рівнями готовності студентів ЕГ та КГ встановлено за допомогою методів математичної статистики, зокрема, критерію Пірсона, або χ^2 -критерію. При довірчій імовірності $p=0,99$, $c=3$, ступенів свободи $c-1=2$, $\chi^2_{\text{крит.}}=9,21$. Порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів в експериментальній і контрольній групах на рефлексивному етапі показало, що для всіх критеріїв $\chi^2_{\text{спост.}} > \chi^2_{\text{крит.}}$, отже гіпотеза про достовірність того, що сукупності

різні приймається з довірчою імовірністю 99 %. Статистична обробка даних дозволяє зробити висновок, що обґрунтована методика підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів забезпечує статистично значимі відмінності результатів.

Як свідчать представлені в таблиці результати, за всіма визначеними в дослідженні критеріями й показниками більш суттєві зміни у рівнях готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів відбулися в ЕГ в порівнянні з КГ, що підтверджує справедливість висунутої нами гіпотези.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Одержані результати підтвердили гіпотезу дослідження та дозволили сформулювати висновки відповідно до визначених завдань:

1. Теоретичний аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів у педагогічній теорії і практиці засвідчив наявність потреби підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів з урахуванням специфіки діяльності вчителя хімії на основі сучасних тенденцій в оцінюванні навчальних досягнень учнів.

Здійснено уточнення понять: оцінювання навчальних досягнень учнів, підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, готовність майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Оцінювання навчальних досягнень учнів – цілеспрямована керована діяльність учителя хімії зі збирання інформації про процес і результат навчання як рух школяра від свого попереднього рівня до нового через організацію оцінювальних заходів, рефлексію навчальної діяльності, самоконтролю та самооцінювання навчальних результатів для їх якісного аналізу.

Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів – процес оволодіння студентом системою спеціальних знань, що забезпечують здійснення цілеспрямованої, науково обґрунтованої та документально передбаченої діяльності з оцінювання навчальних досягнень учнів, умінь та досвіду реалізовувати оцінювальну діяльність, здійснювати рефлексію процесу і результату оцінювання як його обов'язкового складника.

Готовність майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів – особливий особистісний стан, що передбачає наявність у студента позитивних мотивів, ціннісного ставлення до оцінювальної діяльності, володіння знаннями, вміннями та досвідом, що забезпечують якісну організацію та здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів.

2. Визначено структуру готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у єдності компонентів: мотиваційно-потребнісного, когнітивного, діяльнісного та рефлексивного. Обґрунтовано критерії й показники сформованості готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів: мотиваційний (сформованість у

студентів мотивів, потреб до організації ефективної оцінювальної діяльності з хімії, інтересу до проблеми оцінювання навчальних досягнень учнів, прагнення до професійного зростання та творчості в оцінюванні навчальних досягнень учнів), змістовий (системність, повнота, міцність, усвідомленість та оперативність знань), діяльнісний (сформованість оцінювальних умінь, здатність і доцільність їх застосування у різних педагогічних ситуаціях), рефлексивний (сформованість умінь аналізувати власну навчальну діяльність та її результати, здійснювати самооцінювання та самокорекцію своєї оцінювальної діяльності) й рівні (високий, достатній, низький) їх сформованості.

3. Виявлено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів: створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції діяльності викладачів дисциплін циклу професійної та практичної підготовки; уведення та використання в процесі підготовки студентів форм та методів оцінювання, взаємопов'язаних з сучасними формами та методами оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії; забезпечення педагогічної підтримки контрольно-оцінювальної діяльності студентів під час занять і в позанавчальній роботі.

4. Розроблено методичний супровід формування готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів, який включає: навчально-методичний комплекс дисципліни за вибором «Сучасні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії»; наскрізні програми виробничих педагогічних практик за напрямом підготовки 6.040101. Хімія* і спеціальністю 7.040101. Хімія*, методичні розробки індивідуального портфоліо студента, портфоліо «Оцінювальна діяльність майбутнього вчителя хімії», портфоліо студента з педагогічної практики, блоки практичних пізнавальних завдань з психолого-педагогічних і хімічних дисциплін, методики навчання хімії, завдань і вправ, рекомендованих до розв'язання під час проходження педагогічної практики, тематики курсових і дипломних робіт, спрямованих на підготовку майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Результатами педагогічного експерименту доведено, що розроблений методичний супровід сприяє ефективному формуванню готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів та полегшує роботу викладача, студента, урізноманітнює форми, методи і засоби навчання.

5. Обґрунтовано та експериментально перевірено методику підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у єдності мотиваційно-цільового, змістового, організаційно-процесуального та результативно-коригуючого блоків.

Особливості методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів полягають у варіативній побудові змісту, що відповідає сучасним вимогам і тенденціям оцінювання навчальних досягнень школярів; організації практико орієнтованої навчальної діяльності студентів на лекціях, семінарських, практичних, лабораторних заняттях, консультаціях, самостійній та індивідуальній роботі, науково-дослідницькій діяльності, педагогічній практиці, майстер-класах, засіданнях творчих груп учителів і

студентів, у ході роботи з наставниками тощо) та комплексному використанні методів навчання: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні та практичні), методи стимулювання інтересу до навчання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності (дискусійні, проблемно-ситуативні, імітаційні); методи контролю, самоконтролю та рефлексії; використанні засобів стимулювання інтересу до планування й організації процесу оцінювання (портфоліо, навчальний проект, інформаційно-комп'ютерні засоби тощо); управління діяльністю майбутнього вчителя хімії зі створення ним індивідуальних освітніх продуктів, що найбільш широко використовуватимуться у процесі оцінювання навчальних досягнень учнів («Конспекти уроків хімії», «Методичні розробки оцінювальних матеріалів з хімії», «Хімічний експеримент», «Розрахункові та експериментальні задачі з хімії», «Навчальний проект з хімії», «Портфоліо» тощо).

Запропонована методика дозволяє цілісно й системно забезпечити формування готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів з хімії на загальнопрофесійному, спеціальному та рефлексивному етапах.

Результати педагогічного експерименту підтвердили ефективність методики підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Одержані дані засвідчили, що відбулося зростання кількості студентів з високим рівнем готовності у експериментальній групі (ЕГ) порівняно з контрольною групою за всіма показниками: мотиваційно-потребнісний компонент (ЕГ – 38,7%, КГ – 20,7%); когнітивний компонент (ЕГ – 35,2%, КГ – 19,2%), діяльнісний компонент (ЕГ – 32,0%, КГ – 18,7%), рефлексивний компонент (ЕГ – 34,6%, КГ – 18,3%).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Перспективними для подальшого наукового пошуку видаються питання підготовки студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі оцінювання і самооцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, вивчення психолого-педагогічних засад організації самооцінювання навчальних досягнень майбутніх учителів хімії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Криворучко А. В. Реалізація особистісно орієнтованого контролю – умова ефективного процесу навчання студентів / А. В. Криворучко // Педагогічні науки : зб. наук праць / наук. ред. Сбруєва А. А. [та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. – Ч. 3. – С. 196 – 202.

2. Криворучко А. В. Портфоліо педагогічної практики студента / А. В. Криворучко // Международный журнал экспериментального образования. – 2010. – № 4. – С. 117 – 120.

3. Криворучко А. Використання сучасних форм і методів оцінювання навчальних досягнень школярів у підготовці майбутніх учителів хімії до оцінювальної діяльності / А. Криворучко // Гуманізація начально-виховного процесу : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. Сипченка В.І. – Вип. LVII. – Слов'янськ : СДПУ, 2011. – С. 44 – 53.

4. Криворучко А. В. Варіативне навчання як шлях реалізації особистісно орієнтованого підходу до оцінювання знань учнів / А. В. Криворучко, В. І. Магда // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 33. – С. 67 – 72. – (Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи).

5. Криворучко А. В. Роль педагогического наставничества в подготовке будущих учителей химии к оцениванию учебных достижений учащихся / А. В. Криворучко // Международный журнал экспериментального образования. – 2012. – № 4. – С. 120 – 122.

6. Криворучко А. В. Организация педагогической поддержки будущего учителя химии при подготовке к оцениванию учебных достижений учащихся / А. В. Криворучко // Международный журнал экспериментального образования. – 2013. – № 4. – С. 151 – 154.

7. Криворучко А. Методика підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів / Аліна Криворучко // Імідж сучасного педагога. – 2015. – Вип. № 8 (157). – С. 22 – 26.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Криворучко А. Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у профільній школі / Аліна Криворучко // Завдання і перспективи навчання хімії у профільній школі : міжнар. наук. інтернет-конф. (14-26 жовтня 2009 р.) : зб. наук. праць. – Полтава : Друкарська майстерня, 2009. – С. 149 – 151.

9. Криворучко А.В. Шляхи гуманізації процесу контролю та оцінювання знань майбутніх учителів хімії / А. В. Криворучко // Теорія і практика сучасного природознавства : всеукр. наук.-практ. конф. (24-25 вересня, 2009 р.) : зб. наук. праць. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2009. – С. 99 – 100.

10. Криворучко А. В. Стан підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів / А. В. Криворучко // Менделєєвські читання : регіон. наук.-практ. семінар (3 березня 2011 р.) : зб. наук. праць. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2011. – С. 161 – 165.

11. Криворучко А. В. Практико-орієнтований підхід як умова професійної підготовки студентів до оцінювання навчальних досягнень учнів із хімії / А. В. Криворучко // Менделєєвські читання : міжн. наук.-практ. конф. (26-27 жовтня 2011 р.) : зб. наук. праць. – Полтава : ПП Шевченко Р.В., 2011. – Ч. 1. – С. 48 – 49.

12. Криворучко А. В. Сучасні тенденції в оцінюванні навчальних досягнень учнів та підготовка майбутнього вчителя хімії до них / А. В. Криворучко // VII

Менделєєвські читання : регіон. наук.-практ. конф. (12 листопада 2013 р.) : зб. наук. праць. – Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2013. – С. 143 – 146.

13. Криворучко А. В. Подготовка будущих учителей химии к созданию индивидуальных учебных продуктов / А. В. Криворучко // Современные проблемы и перспективы развития педагогики и психологии : 7-я междунар. научно-практ. конф., (24 мая 2015 г.) : сб. матер. – Махачкала : ООО «Апробация», 2015. – С. 51 – 53.

АНОТАЦІЇ

Криворучко А. В. Підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (хімія). – Інститут вищої освіти НАПН України, Київ, 2015.

У дисертації розглянуто проблему підготовки майбутніх учителів хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. З'ясовано на основі аналізу науково-педагогічної літератури сутність понять «оцінювання», «оцінка», «навчальні досягнення учнів», «оцінювання навчальних досягнень учнів», «підготовка майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів», «готовність майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів». Уперше розкрито суть і структуру (мотиваційно-потребнісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компонентні складники) готовності майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Визначено та обґрунтовано показники та рівні сформованості компонентів готовності. Виявлено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів. Розроблено методичний супровід підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у вищій школі. Обґрунтовано й експериментально перевірено методику підготовки майбутнього вчителя хімії до оцінювання навчальних досягнень учнів у єдності етапів: загальнопрофесійний, спеціальний, рефлексивний. Результати дослідження підтверджують ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: методика, оцінювання, навчальні досягнення учнів, майбутній учитель хімії, готовність, педагогічні умови, форми, методи, засоби.

Криворучко А. В. Подготовка будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (химия). – Институт высшего образования НАПН Украины, Киев, 2015.

Диссертация посвящена проблеме подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся.

Теоретический анализ проблемы в педагогической теории и практике показал наличие необходимости подготовки будущего учителя химии к

оцениванию учебных достижений учащихся с учетом специфики деятельности учителя химии, обусловленные современными тенденциями в оценивании.

Раскрыто содержание понятий: оценивание учебных достижений учащихся, подготовка будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся, готовность будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся.

Определены сущность, структура (мотивационно-потребностный, когнитивный, деятельностный и рефлексивный компоненты), показатели и уровни сформированности готовности будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся.

Научно обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся: создание образовательной среды, благоприятной для интеграции деятельности преподавателей дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки; применение в процессе подготовки студентов форм и методов оценивания, адекватных современным формам и методам оценивания учебных достижений школьников по химии; обеспечение педагогической поддержкой контрольно-оценочной деятельности студентов во время аудиторной и внеаудиторной работы.

Разработано методическое сопровождение формирования готовности будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся: учебно-методический комплекс дисциплины по выбору «Современные формы и методы оценивания учебных достижений учащихся по химии»; сквозные программы производственных педагогических практик направления подготовки 6.040101. Химия*, специальности 7.040101. Химия*; методические рекомендации к созданию индивидуального портфолио студента, портфолио «Оценочная деятельность будущего учителя химии», портфолио педагогической практики студента, блоки практических познавательных задач для дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки, тематика курсовых и дипломных работ.

Обоснована методика подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся в единстве мотивационно-целевого, содержательного, организационно-процессуального и результативно-корректирующего блоков, основанная на взаимосвязи содержания, форм, методов и средств оценивания результатов учебной деятельности студентов с современными формами и методами оценивания учебных достижений школьников по химии и включает общепрофессиональный, специальный и рефлексивный этапы.

Проведен педагогический эксперимент, в ходе которого проверена и доказана эффективность разработанной методики. Экспериментальная программа включала внедрение методического обеспечения изучения дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки. Экспериментально доказано, что их преподавание должно осуществляться в практико ориентированной образовательной среде на основе вариативного построения содержания,

отвечающего современным требованиям и тенденциям оценивания учебных достижений школьников; организации практико ориентированной учебной деятельности студентов на лекциях, семинарских, практических, лабораторных занятиях, консультациях, самостоятельной и индивидуальной работах, научно-исследовательской деятельности, педагогической практике, мастер-классах, заседаниях творческих групп учителей и студентов, в ходе работы с наставниками и т.д.) и комплексном использовании методов обучения (методы организации и осуществления учебно-познавательной деятельности (словесные, наглядные и практические), методы стимулирования интереса к учению и мотивации учебно-познавательной деятельности (дискуссионные, проблемно-ситуативные, имитационные) методы контроля, самоконтроля и рефлексии); использовании средств стимулирования интереса к планированию и организации процесса оценивания (портфолио, учебный проект, информационно-компьютерные средства и т.п.); управлении деятельностью будущего учителя химии по созданию им индивидуальных учебных продуктов, которые будут использоваться в оценивании учебных достижений учащихся.

В качестве показателей оценки эффективности методики подготовки будущего учителя химии к оцениванию учебных достижений учащихся были выбраны: сформированность у студентов мотивов и потребностей в организации эффективной оценочной деятельности, интерес к проблеме оценивания учебных достижений учащихся, стремление к профессиональному росту и творчеству в оценивании учебных достижений учащихся (мотивационно-потребностный компонент), системность, полнота, прочность, осознанность и оперативность знаний (когнитивный компонент), сформированность умений, способность и целесообразность их применения в различных педагогических ситуациях (деятельностный компонент), сформированность умений анализировать собственную учебную деятельность и ее результаты, осуществлять самооценку и самокоррекцию собственной оценочной деятельности (рефлексивный компонент). Результаты исследования подтверждают эффективность предложенной методики.

Ключевые слова: методика, оценивание, учебные достижения учащихся, будущий учитель химии, готовность, педагогические условия, формы, методы, средства.

A. V. Kryvoruchko Training of Future Chemistry Teachers to the Evaluation of Educational Achievements of Students. - Manuscript.

Thesis for the Candidate of Sciences Degree in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Training (Chemistry). – Institute of Higher Education NAPS of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The problem of training future Chemistry teachers to the evaluation of educational achievements of students is considered in the thesis.

On the basis of the scientific and pedagogical literature review the essence of such concepts as “evaluation”, “grade”, “student educational achievements”, “evaluation of educational achievements of students”, “training of future Chemistry teachers to the evaluation of educational achievements of students”, “readiness of the future Chemistry teachers to the evaluation of educational achievements of students” is

found out. For the first time the fundamental nature and structure (motivational requirement, cognitive, activity, and reflective structural components) of the readiness of the future Chemistry teacher to the evaluation of educational achievements of students are discovered. The indicators and levels of the components of readiness development are defined and proved. Pedagogical conditions of the future Chemistry teachers training to the evaluation of educational achievements of students are identified. The methodical support of the future Chemistry teachers training to the evaluation of educational achievements of students in higher education establishments is developed. A technique of future Chemistry teachers training to the evaluation of educational achievements of students as the unity of the general professional, special, and reflective stages is grounded and experimentally tested. The research results confirm the effectiveness of the proposed technique.

Keywords: evaluation of educational achievements of students, future teacher of Chemistry, conditions, approaches, pedagogical conditions, forms, methods, means.